

Z. Br.

Studia nad dziejami stoczni

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 9/1, 137-138

1964

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

W związku z dramatycznym przebiegiem rejsu statku „Niña II“ Z. Siedlecki w cytowanym artykule w „Trybunie Ludu“ pisze: „Stosunkowo łatwo jest zbudować kopię statku z piętnastego stulecia, ale ludzie naszej epoki, nie mający ani wiedzy, ani doświadczenia żeglarzy z piętnastego wieku, mają wielkie trudności w posługiwaniu się techniką tamtych czasów“. Następnie autor informuje, że szczęścińscy żeglarze i archeolodzy planują wyprawę bałtycką na statku, który mają zbudować według wzoru słowiańskich statków zachodniopomorskich z IX w., i zwraca uwagę, że należy tu pamiętać o przykrych doświadczeniach hiszpańskich z 1962 r., a więc nie można improwizować, lecz należy „rekonstrukcję korabia i samą wyprawę poprzedzić gruntownym studium starosłowiańskiej sztuki szkutniczej i techniki żeglarskiej“.

Ta uwaga nasuwa pewne refleksje. Studia nad wczesnośredniowieczną sztuką szkutniczą są u nas już od kilku lat prowadzone (przede wszystkim przez dra P. Smolarka), mamy już więc pewną wiedzę w tym zakresie. Studia te są ułatwione przez to, że badacze rozporządzają m.in. tak doskonałymi dokumentami, jak odnalezione w różnych miejscach oryginalne łodzie lub ich fragmenty. Możliwe są więc studia nad ówczesnymi konstrukcjami pewnych statków i — następnie — możliwe są rekonstrukcje ówczesnych łodzi oraz budowa kopii niektórych statków. Jeśli natomiast chodzi o studia nad wczesnośredniowieczną techniką nawigacji na Bałtyku, to sprawa ma się zupełnie inaczej — brak jest bowiem odpowiednich źródeł. Mogłyby nimi być podręczniki nawigacji i dzieła z zakresu wiedzy żeglarskiej, lecz o takich nie może być, oczywiście, mowy, jeśli chodzi o IX w. (a zresztą i o wieki późniejsze). W odniesieniu do tych czasów nie może być też mowy nawet o zapisach w jakichś dziennikach okrętowych (takie zapisy mogłyby pozwolić na jakieś zrekonstruowanie technicznego procesu prowadzenia statku), a kronikarskie wzmianki o przebiegu takiego czy innego rejsu, jeśli w ogóle istnieją (może są u Saxo Grammaticusa?) może miałyby wartość jako opis podróży morzem i przygód na morzu, ale nie mogłyby stanowić źródła wiadomości o technice nawigacji. W tych warunkach, aby poznać tę technikę, trzeba eksperymentować, trzeba właśnie organizować wyprawy, które z początku będą z konieczności w dużym stopniu improwizacjami. Dopiero praktyka morska na kopiach statków z dawnych wieków i bezpośrednie zetknięcie się z żywiołem morskim na takich statkach mogą dać wyobrażenie, jak ówczesna technika nawigacji i żeglowania mogła wyglądać.

Jeśli zaś chodzi o zbudowanie kopii słowiańskiego statku z IX w., zdolnej odbyć morski rejs szlakiem ówczesnych żeglarzy, kupców i piratów z Pomorza Zachodniego, to w artykule Z. Siedleckiego zaszło jakieś nieporozumienie: wszak odnośnie do słowiańskich łodzi pełnomorskich z IX w. dotychczas nie rozporządzamy ani znaleziskami, ani innymi źródłami wystarczającymi do tego, aby na ich podstawie można było zbudować taką kopię.

Zygmunt Brocki

STUDIA NAD DZIEJAMI STOCZNI

Stanisław Gierszewski, autor m.in. książki *Elbląski przemysł okrętowy w latach 1570—1815*¹, ogłosił pracę *Studia nad dziejami stoczni południowobałtyckich XVI—XVII wieku* („Rocznik Gdański“, t. XXI, 1962). Jest to omówienie walorów

¹ Por. notatkę o tej książce w nrze 3/1962 „Kwartalnika“, s. 349.

książki K. F. Olechnowitza *Der Schiffbau der hansischen Spätzeit*² i jednocześnie dyskusja nad jej problemami. Uwagi dra Gierszewskiego mają niejednokrotnie charakter uzupełniający lub też wskazujący nie wykorzystane możliwości badawcze, a nawet zawierają propozycje nieco innego spojrzenia na niektóre zagadnienia. Jak słusznie pisze Gierszewski na wstępie artykułu, „wymiana poglądów i doświadczeń badawczych w dyscyplinie stosunkowo młodej może dać asumpt do ustalenia pewnych kwestii drogą dalszych badań“. Taką stosunkowo młodą dziedziną badań są właśnie dzieje produkcji statków i historia stoczni.

Z. Br.

DZIEJE BUDOWY KONTRTORPEDOWCA „BURZA“

W nrze 7—8/1963 „Przeglądu Morskiego“ ukazał się artykuł Jerzego Pertka *Dzieje budowy ORP „Burza“ (z okazji 30-lecia wodowania okrętu)*. Na wstępie autor zrelacjonował przebieg pertraktacji, które doprowadziły do umowy z Chantiers Navals Français na dostawę Polsce dwóch kontrtorpedowców, następnie przedstawił historię budowy jednego z nich, „Burzy“, oraz kłopoty techniczne z turbinami tego okrętu, wreszcie opisał jego wodowanie i prace montażowe. Jak wiadomo, dzisiaj „Burza“ służy jako okręt-muzeum, będąc jedynym w Polsce obiektem muzealnym tego rodzaju. Artykuł jest technicznym fragmentem przygotowawczej przez J. Pertka obszernej monografii tego historycznego okrętu¹.

Z. Br.

FIGURY GALIONOWE Z MUZEUM W BERGEN

W nrze 9/1963 „Morza“ dr Stanisław Bernatt reprodukuje fotografie figur galionowych zdobiących dzioby kilku okrętów z XIX w. Obecnie figury te znajdują się w nowym muzeum morskim w Bergen. Ciekawa jest uwaga dra Bernatta w towarzyszącym zdjęciom artykuliku, że „szacunek, z jakim ludzie odnoszą się obecnie do wszystkiego, co powiązane jest z dawną żeglugą, szczególnie żaglowcami, spowodował, że dzisiaj tu i tam znowu zaczyna się zdobić figurami galionowymi dzioby nowoczesnych statków“. Np. przed kilku laty figurą taką (oczywiście dzieło współczesne) umieszczono na dziobnicy francuskiego zbiornikowca „Esso Paris“.

Z. Br.

HISTORIA MEDYCyny MORSKIEJ W POLSCE

W nrze 1—2/1963 „Biuletynu Instytutu Medycyny Morskiej w Gdańsku“ został opublikowany (w języku polskim i angielskim) referat prof. dra Zenona Buczow-

² Weimar 1960. K. F. Olechnowitz jest też autorem pracy *Die hansischen Schiffszimmerleute*, „Wissenschaftliche Zeitschrift der Universität Rostock, Gesellschaftliche und Sprachwissenschaftliche Reihe“, rocznik 7, 1957—58, zes. 3.

¹ W 1961 r. ukazała się podobna monografia tego autora: *Dzieje ORP „Orzeł“*. J. Pertek jest też autorem 20 broszur przedstawiających historię i opisy techniczne wszystkich okrętów wojennych pod polską banderą z lat 1920—1945 (cykl *Miniatury morskie*, seria *Polskie okręty wojenne w latach 1920—1945*. Gdynia 1959).